

Arabové, křížové výpravy, středověká města, Francie a Anglie, stoletá válka, válka růží, středověká města

Arabové

- Semité, na Arabském poloostrově
- *beduín* = člen kmenu, *šajcha* = vůdce kmenu
- Velká karavanní obchodní cesta (mezi Orientem a Čínou)
- postupně vznik aristokracie a šlechty
- **Mekka** = náboženská i obchodní křižovatka

6. st. začínají ohrožovat Etiopané a Íránci → sjednotitel **Mohamed** z rodiny Kurajšovců

Mohamed (570 – 632)

- oženil se s vdovou Chadidže

(613) začíná hlásat islám, předává učení **Alláha**, považoval se za posledního proroka

- zdroje islámu: judaismus, křesťanství, jednotlivá kmenová polyteistická náboženství
- *súry* = Mohamedova zjevení, seskládány do posvátného textu = *Korán*
- *Sunna* = posvátný text o Mohamedových činech
- 5 pilířů islámu: poutí do Mekky, v měsíci ramadánu půst, modlit se pětkrát denně, víra v jediného boha, dávat almužnu chudým
- *džihád* = povinnost šířit islám mečem a ohněm

622 *hidžra* = „vystěhování“, odešel od Mediny, kde založil první muslimskou obec, počátek muslimského kalendáře

630 DOBYTÍ MEKKY Mohamedem

632 smrt

Chalífát

- po Mohamedově smrti jsou jeho (*chalífové*) nástupci voleni
- bujná expanze
- teokratický stát: spojuje je náboženství, vláda je propojena s vírou
- otázka nástupnictví: rozdělení na *šíity* (uznávají jako panovníky jen Mohamedovy přímé potomky) a *sunnity* (stačí většinová shoda, dnes víc)

Umajjovci (661 – 749)

- nové hlavní město **Damašek**
- expanze na sever do Arménie, Byzanc, Kypr, do Z Indie

711 na Pyrenejském poloostrově, kde vybudovali pevnost Tárikova skála

- nejvýznamější centrum na Pyr. pol.: **Cordoba**

732 v BITVĚ U POITIERS a U TOURS Karel Martell zastavil postup Arabů

Abbásovcí (749 – 1258)

- *vezír* = zástupce chalífy
- území se postupně rozpadá na jednotlivé *emiráty*
- nové hlavní město **Bagdád**
- **Hárún ar-Rašíd**, jeden z nejvýznamnějších chalífů, současník Karla Velikého, podpora vědy a kultury
- *iktá* = obdoba léna, ale nikdy dědičné

1071 BITVA U MANTZIKERTU, VPÁD SELDŽUKŮ → zánik Arabské říše

- *reconquista* = „znovudobytí“: od 11. století evropští křesťané vytlačují Araby

1492 v Evropě definitivně porážení v BITVĚ U GRANADY

Kultura

- centra Bagdád, Damašek, Alexandrie, Cordoba
- přinesli nám poznatky Aristotela
- geografie: Ibn Fadlán, **Ibrahím ibn Jákúb** (10. st., zastavil se v Praze, kterou pozitivně hodnotí), Ibn Ibrisi
- astronomie, nástroje na pozorování hvězd
- matematika, arabské číslice
- fyzika, optické přístroje, léky
- medicína, oční lékařství, brýle
- broskve, růže, lilie
- filosofie, Ibn Sína (Avicenna), Ibn Rušd (Averroes)
- Pohádky tisíce a jedné noci
- řemeslo: textilnictví, tolekové dýky, damastenské meče, sklo, porcelán, voňavky, papír
- mešita, minaret, muezzín (kdo svolává na mši), oslí hřbet = typ oblouku
- paláce v Cordobě a Granadě
- mozaiky, arabesky = nepřítomnost figur na kresbách, afigurálnost, kaligrafie = krasopis

Vrcholný středověk – obecný úvod

- osidlování dříve neosídlených území
- rozšiřování orné půdy → větší výnosy, rozvoj řemesla a obchodu
- peněžní hospodářství, ve městech univerzity
- poddanská povstání, morové epidemie (umřela 1/3 obyvatelstva)

13. st. církev na vrcholu

- gotická kultura
- *stavové* = šlechta, církev, měšťané
- vpád Mongolů do Evropy

Křížové výpravy = kruciáty (1095 – 1291)

- výpravy křižáků do Levanty, která je ovládána Araby
- příčiny: dobytí svaté země; *majorát* = dědičné právo, první syn dědí vše, proto se ostatní účastní výprav, aby získali majetek; italská města – jsou tu Seldžukové, nemohou provozovat obchod
- vyhláší papež

1071 BITVA U MANTZIKERTU, Seldžukové porázejí Byzantince

1076 Jeruzalém, Boží hrob

První křížová výprava 1095 – 1099

- vyhlásil **Urban II.**, má problematický vztah s Jindřichem IV.

1095 KONCIL V PIAZENZE, byzantský císař **Alexios I.** posílá posly, aby papeže požádali o pomoc v boji se Seldžuky

1095 KONCIL V KLERMONTU, vyhlášení první křížové výpravy

(1096) lidová křížová výprava, nebyla úspěšná

- poté i rytíři, proboují se do oblasti Levanty, získají svatá místa

1099 dobytí Jeruzaléma → svaté místo

- křížácké státy podřízené Jeruzalémskému království: Antiochejské knížectví, Tripoliské hrabství, Edesské hrabství

Druhá křížová výprava (1147 – 1149)

- francouzský král Ludvík VII., Přemyslovec Vladislav II., SŘŘ KONrád III.
- též neúspěšná, úzeí nerozšířeno, sály vyrovnána

1187 BITVA U HATTÍNU sultán **Saladin** poráží křižáky, dobyl Jeruzalém a další, konec rovnováhy

Třetí křížová výprava (1189 – 1192)

- císař SŘŘ Fridrich Barbarossa, francouzský král Filip II. August, anglický král Richard Lví Srdce
- Fridrich během tažení utonul
- též neúspěch, jenom povolení návštěv Jeruzaléma
- ZNOVUDOBYTÍ STRATEGICKÝCH BODŮ AKKONU A JAFFY

Čtvrtá křížová výprava (1202 – 1204)

- původně měla směřovat do Egypta, cíl: oslabit muslimy v tomto prostředí
- jenže žoldáci zdrženi v Benátkách dózetem **Enricem Dandolem**, takže vtrhli a zlikvidovali Byzanc

Konec křížových výprav

1291 PÁD AKKONU, konec křížových výprav

- křižáci se stahují zpět

Důsledky

- církev na vrcholu, bohatství a moc
- centralizace, posílené královské moci
- rozvoj měst na Apeninském poloostrově: Benátky, Janov
- peněžní hospodářství, nové plodiny, technologie, hrady, gotický sloh
- rytířská kultura, tři rytířské řády: johanité, templáři, němečtí rytíři
- prolínání různých kultur

Mocenské soupeření mezi Anglií a Francií, 12. – 15. st.

Anglie: Normandská dynastie

1066 zakladatel **Vilém I. Dobyvatel** poražením **Harolda II. Godwindsona** v BITVĚ U HASTINGS

- korunován ve Westminsteru
- Normandie součástí Anglie, protože jej v roce 911 Vikingové dostali od Francouzů
- Vilém přiděluje přívržencům drobná léna, aby neměli moc velkou moc
- dělení území na *hrabství*, v jejich čele *šerifové* = královští úředníci, dbají na odvádění daní, soudní pravomoce

(1086) *Domesday Book* = soupis veškerého majetku, kde se co nachází → později k zavedení daní

Anglie: Dynastie Plantagenetů

Jindřich II. Plantagenet

- **Thomas Becket**, Jindřichův přítel, arcibiskup, chce vytvořit církev nezávislost na králi, později zabit
- *putující soudci* = kontroloři šerifů
- **Eleonora Akvitánská**, manželka francouzského krále, po rozvodu se provdala za Jindřicha → územní zisky, Francouzi ztáčí přístup k moři na západě
- francouzský král **Filip II. August** chce území dobýt zpět

Richard Lví srdce

- třetí křížová výprava, při cestě zpět zajat v Rakousku (1192), vykoupen zpět
- VÁLKA S FILIPEM II., neúspěch (nic nedobyli), Richard poraněn šípem, umírá

Jan Bezzemek, bratr Richardův

- BITVA U BOUVIGNES proti Filipovi, ztrácí většinu území ve Francii

1215 *Magna charta libertatum* (velká listina svobod) = oslabil pozici anglického krále → zárodky budoucího parlamentu, Velká královská rada → budoucí horní sněmovna lordů

Eduard I. definitivně přiojil Wales

Eduard II. jeho manželka ho donutila se vzdát královského titulu ve prospěch Eduarda III., jeho syna

Francie: Kapetovci

- zakladatel **Hugo Kapet**, zvolen 987
- **Filip II. August** získává území Angličanů vš. Normandie
- Ludvík IX. Svatý

Filip IV. Sličný

- vrchol centralizace
- chce zdanit církev → konflikt s papežem **Bonifácem VIII.** → nechal ho zatknout, Bonifác ve vězení umírá
- na místo papeže dosazuje **Klimenta V.**, donutí ho, aby církev přesídlila z Říma do Avignonu = *avignonské zajetí*
- templáři mají na jeho vkus moc majetku → obviní je z kacířství, zatýká **Jacquesa de Molay** (poslední velmistr templářů, později upálen), tento řád zrušil, špičky upáleny
- „černý pátek“ ... zajetí onoho velmistra proběhlo v pátek 13.
- chce získat Flandry, neúspěch

1302 Filip potřebuje pomoc s dobýváním, začíná svolávat tzv. *generální stavy* = zástupci šlechty, církve a měst, např. rozhodují o daních → získá si je na svou stranu

Příčiny stoleté války

- Anglie chce území ve Francii: Flandry, protože tam vyváží vlnu

1328 vymírají Kapetovci (Karel IV.), provdá svou dceru za **Filipa z Valois**, proti tomu se vymezili Angličané (Eduard III.), vytváří si nároky na Francouzskou korunu

- Filip VI. z Valois zakládá novou dynastii, chce získat Flandry pod svou nadvládu → chce být králem celé Francie → válka

Stoletá válka 1337 – 1453

1337 ZAČÁTEK VÁLKY, Francie napadla Gaskoňsko, Anglie zničila francouzskou flotilu u Flander

1346 BITVA U KRESČAKU, Angličané vítězí i když Francouzi mají až dvakrát větší armádu díky *lučišníkům*, účastnil se i český král **Jan Lucemburský**

→ **Eduard III.** dobyl přístav Calais, několik dalších invazí → VÝHODNÝ MÍR (1360)

(1348) MOROVÁ EPIDEMIE = *Černá smrt* – původně z Kazachstánu, šířeno pomocí blech, zemřela třetina evropské populace → málo jídla, daní, lidí, pracovní síly

Jindřich V.

- anglický král
- zahájení nové invaze, spojenectví s Burgundskem, kde zuří občanská válka

1420 poražení Francouzů (Karel VI.) v BITVĚ U AZINCOURTU, Anglie získává rozsáhlá území ve Francii

- francouzský král mu dal za ženu svou dceru, Jindřichovy děti budou francouzští králové

(1422) náhle umírá, jeho děti jsou malé, Anglii nemá kdo vést, postupně prohrává

Johanka z Arku

- *panna orleánská* ... osvobodila Orleans
- z V Francie, obyčejná dívka
- dle legendy má vidění, mluvili s ní svatí, vnímá se jako vyvolená → jede za francouzský králem **Karlem VII.**, dodá mu odvalu, že Francie vyhraje → svěří jí malou vojenskou jednotku

- odjíždí s touto vojenskou jednotkou do Orleans, Francouzi OSVOBODÍ ORLEANS A REMEŠ → důkaz výroku, že Johanka je vyvolená Bohem, Remeš se vzdává bez boje
- (1430) zajata Burgund'any a prodána Angličanům, obviněna z čarodějnictví (vede boj, nosí mužské oblečení, komunikuje s d'áblem) → odsouzena a o rok později upálena

Karel VII.

- francouzský král, nepřestává ve vítězstvích proti Anglii
- nový systém vybírání daní, důsledné dodržování, *daň ze soli*

1453 BITVA U CASTILLONU – KONEC VÁLKY: Francie DOBYJE ZPĚT GASKOŇSKO, Anglie na severu odražena, Francie má své území celé pod kontrolou až na přístav Calais, kterému vládne Anglie

Důsledky

- sjednocení Francie, ovládá celé území vs. zdevastovaná a vyrabovaná, po moru
- centralizace panovnické moci francouzských králů, snížen počet šlechticů
- Anglie po prohře upadá do občanské války = VÁLKA RŮŽÍ, jsou na pokraji úpadku
- počátek nepřátelství mezi Anglií a Francií

Francie po stoleté válce

- vládne **Ludvík XI. z Valois**, posílí pozici panovníka, centralizace, daň *taille*
- počátek novodobé Francie, prosazení francouzštiny
- rozvoj hospodářství a obchodu, chrám Notre Dame

Anglie po stoleté válce

- dosavadní dynastii **Lancaster** vystřídá dynastie **York**

Válka růží 1455 – 1485

- de facto občanská válka
- sever: Lancaster, červená růže vs. jih: York, bílá růže
- vyvrcholení za **Richarda III.** z Yorku, krutá vláda, proti němu **Jindřich Tudor** z Lancasteru

1485 BITVA U BOSWORTHU, Jindřich poráží Richarda, který umírá → konec dynastie Plantagenetů, nastupují Tudorovci, první **Jindřich VII. Tudor**

Brno

- spojování čtyř osadních celků: český, německý, flanderský, židovský

1243 městská privilegia udělil **Václav I.** ve Velkém a Malém privilegium

- u Mendlova náměstí existovalo už v 11. st. slovanské hradiště, po vybudování Špilberku ztrácí na významu

Středověká města

- příčiny: změny v zemědělství → více lidí → specializace povolání, obchodní styky → peníze → potřeba ochrany → opevněná města
 - *kolonizace* = zakládání nových osad, měst, od 11. st., vrchol v 13. st. za Přemysla Otakara II.
 - v našem prostředí vliv německých kolonizátorů, zvlášť v pohraničí → dvojjazyčnost
 - vznik měst:
 1. navazují na starší osídlení, postupně se rozrůstá (podhradí, řemeslné osady, poblíž dolů)
 2. zakládání na zeleném drnu – *lokátoři* = „developer“ ... vyměří obvod města, parcely, náměstí, sežene budoucí obyvatelé, zaplatí výstavbu, za odměnu získá ve městě půdu, dům a někdy se stane rychtářem
 - ti, co moc zlobili, se trestají na *pranýři*
 - druhy měst:
 1. *královská* ... podřízena králi, největší a nejvýznamnější (Kadaň, Brno, Znojmo)
 - horní – naleziště drahých kovů (Jihlava, Kutná Hora)
 2. *věnná* ... král daroval své choti, aby na něm nebyla závislá (Dvůr Králové)
 3. *poddanská* ... patřila šlechtě nebo církvi (Český Krumlov)
 - městská práva:

– <i>hrdelní</i> = popravovat lidi	– <i>mílové</i> = právo monopolu v okruhu 10 km
– <i>trhové</i> = provozovat trhy	– <i>soudní</i> = právo soudit
– <i>hradební</i> = mít hradby	– <i>várečné</i> = právo vařit pivo
 - *rychtář* = správce, vybírá daně, policejní funkce; postupem času je více bohatých, rychtář ztrácí funkci → městská rada
 - *městská rada* = radnice, 12 konšelů (nejbohatší měšťané), v čele *purkmistr* = jeden z konšelů, po měsíci se střídají
 - obyvatelé = *měšťané* :
 - *patriciát* = bohatí obchodníci
 - mistři řemesla = vlastní dům s dílnou
 - *tovaryši* = starší pracovníci v dílnách, *učedníci* = mladí pracovníci v dílnách, *sluhové*, *nádeníci* = pracovníci najímání na jeden den
 - *žebráci* – pevnou součástí lidské společnosti
 - Židé často žijí v oddělených oblastech = *ghetto*
 - *cechy* = spolky různých řemeslníků, kteří se sdružují proti konkurenci
 - v čele *cehmistr*
 - např. koláři, hrnčíři, kováři, ranhojiči, mlynáři, krejčí, ...
 - určovali si ceny a množství výrobků
 - účastnili se náboženských procesí
 - od 13. do 19. století, po industriální revoluci brzdy pokroku → zrušeny
 - *hanzovní města* = města na severu u moře
 - *hanza* = seskupení hanzovních měst, spojí se proti nepříteli, obchodují
14. st. Dánsko konkurencí → hanzovní města se spojují do Kolínské federace
- 1370 Dánsko poraženo → spojení Kalmarův unie se Švédskem a Norskem